

Послије пада Скадра

Цетиње, 1. маја

Питање о преговорима за склапање мира пред другим питањима, која су у тијесној вези са ратом на Балкану, као да је потиснуто у позадину. Међутим као што сви знаци говоре, преговори ради склапања мира почеће у брзо и ићи ће тако, да буду у главном споразумни и побједитељи побијеђени.

Исто тако и сва питања, који су у тијесној вези с ратом на Балкану, рјешавају се у споразуму и нема никакве опасности да ће правилно њихово ријешење бити поведено странпутицом. Тако се нпр. може сматрати да је завршен спор, који је постојао између Бугарске и Румуније, јер је протокол потписан, све диференције изглађене.

Најновије вијести што их у том погледу имамо ове су:

Просвићање

Послије Највише одлуке Њ. В. Краља Господара односно Скадра, „Н. Времења“ доноси шљедећи чланак под горњим значајним насловом.

Европска дипломатија, попуштајући нерасудно захтјевима Аустро-Угарске, који су постепено расли, довела је положај на Балканском полуострву до пошљедње границе запетости. Ободрена општом забуну и рачунајући на изнуреност балканских савезника и на могуће раздоре међу њима, аустро-угарска дипломатија била је готова да ризикује на крајне мјере. Сами Бог зна, како би се свршило, да није црногорски Краљ узео на себе велику одговорност пред својим народом. Краљ Никола, противу једнодушност мишљења својих министара, ријешо је, да остави тек заузети град и да преда његову судбину у руке великих сила. Европа не може да не оцијени ово самоодрицање црногорског Монарха и са своје стране дужна је да то надокнади мудрим и одважним одлукама.

Данашње вијести петроградске телеграфске агенције потврђују јучерашња саопштења нашег лондонског кореспондента. Савјетовање посланика у Лондону одлучило је, да заузме Скадар посада с бродовља, које блокира црногорско приморје; црногорски град, остављен од црногорске војске тако ће видјети међународну војску мјесто аустројске. За Црну Гору мала је разлика у тој промјени. За њу је било важно да сама влада Скадром, који је био циљ вјековних тежња црногорског народа... Али та промјена није ни издалека безразлична за саме велике силе. Прије свега оне се ослобођавају од опасности неодложног оштег сукоба, која је угрожавала нападом аустројске војске на Црну Гору. Затим се Европа ослобођава од изванредних заплета, који би били непосредна пошљедица појаве двију великих сила на Балканском полуострву.

Аустроја, уједривши се међу балканским државама, природно би заузела положај господствујући,

истискујући отуда уплив осталих великих држава и њихове економске интересе. Италија, која влада сада једном обалом Отранскога тјеснаца, који веже Средоземно Море са Јадранским, утврдила би се тада у Валони, на његовој источној обали. Тако би Јадранско море постало аустројско-италијанским језером. У случају рата Јадранско Море би се претворило у безопасно уточиште за аустро-италијанску флоту, неприступно за непријатеља. Тако би био угрожен поморски пут у Индију, од којега зависе важни интереси Инглеске и осјетљиви интереси Француске.

Ето у чему се своди заједничка окупација Арбаније од стране Италија и Аустројске. Црна Гора, напуштајући Скадар и тим лишавајући Аустројску и Италију згодног повода упада на Балкански полуострв, учинила је огромну услугу постојећем положају на Средоземном Мору, до сада тако угодном за Француску и Инглеску. Црна Гора, напуштајући своје крваве интересе, учинила је велику услугу не само општем миру, него и реалним интересима бар двију великих држава. Зато је Црна Гора у праву очекивати, да у предстојећим преговорима ове велике државе одлучно стану на њезину страну и да јој подупру њезине законите захтјеве. Заједно са Русијом оне могу испунити ту дужност без особитог трупа.

Бечка штампа, биљежећи са задовољством предстојеће удаљење црногорске војске из Скадра, говори, да не може бити ни ријечи ма о каквој накнади Црној Гори. Напротив, захтјева војних гаранција, које би јој искључиле могућност поновног заузећа Скадра и других мјеста. То значи, да ће аустројска дипломатија на предстојећим сједницама посланика у Лондону тражити установљење постојаног аустројског гарнизона у Скадру.

Ми држимо да ће европска дипломатија, која се убједила горким искуством у опасност политике постојаних уступака, сада изабрати срећнију линију свога држања. Аустројска дипломатија постигла је са успјехом, да испуни дио својих планова; али овај успјех по признању исте бечке штампе не одговара огромноме напрезању сила монархије. Ово треба да непрестано стоји пред очима дипломатије тројног споразума: била је довољна одважност најмањег европског народа, да доведе Аустро-Угарску до границе потпуне изнемоглости. Дипломатији великих држава доста ће бити мрвица црногорскога мужества, да стави границу незаконим захтјевима државеграбљивице и да задовољи законите наде и жеље мале државе, која је жртвовала своје крваве интересе ради интереса општега мира и реалних интереса истих великих држава.

Овога пута дужност благородства неће бити тешка. Да се иста испуни не треба жртава, него напротив обећаје користи. Зато се може надати, да неће законита очекивања Црне Горе овога пута бити обманута.

Пошљедњи напор

Преносимо овај веома лијепи чланак из сарајевског „Народа“:

Данашњи дан, дан сигурне вијести о паду Скадра, данас је празник над прањницима. И ако нема тробојних застава по нашим улицама, и ако не звоне сва црквена звона за покој мртвих и славу побједитеља, ипак је у нама радост велика, неизмјерна, толико већа, колико је дуго чекала. Готово половицу године иза свих побједа које су нам прве засјенуле очи, чекали смо овај дан, којим је окончано јуначко дјело. Чекали смо сви, варошани интеллигентни, сељаци који догоне дрва на пазар и дјеца која уче о цару Душану, сви једнако заинтересовани, сви једнако нестрпљиви. То су били закони, који документују унутрашње јединство нације, када су сви погледи сведени на једну тачку, све мисли сливене у једну заједничку велику мисао, велику жељу побједе. И та коначна побједа на свима тачкама, на свим мјестима, толико фатална за противнике толико спасоносна за нас, морала је доћи, ми смо вјеровали да ће доћи сви листом, почев од свих који су знали колико су добри српски митраљеви и топови до оних који су вјеровали да ће Марко из гроба устати. И тај побједнички поход који је оживио и оскопио толико срца завршен је једним триумфалним чином, јуначким дјелом заљубљене нације. О, ми се радујемо, ми смо несравњиво срећни што живимо у ово вријеме народне ренесансе, чији су темељи многе кости наше браће. Ми у овоме часу свечано одушевљења не заборавамо на мртве, сахрањене без игде иког свога, пошене уз ћутљиве војничке поздраве својих другова и официра, мртве који изгубише од границе до равнор приморја и јуришајући на стрме скадарске висове. Они, млади и снажни, у сурим сукненим шињелима пођоше од кућа, закићеним цвијећем, пошљедњом милошћу својих рођака. И данас, наше је расположење свечано, побожно, њежно опојно. Ово је нарда у црно, радост без смијеха, без бруталног поцикивања. Ово је свечано испуњена благом надом у свијетлу будућности и дубоким пијететом према погинулим. О, ти многи погинули, свјесни и добри грађани, на њиним гробовима је данас наше право, њине кости учиниле су битолске равнице нашим, њине кости разасуте по скадарској околини донијеле су српској држави још једно старо, опјевано, питомо мјесто. И данас не може, никаквом наредбом запрјечити наше побожно поштовање херојима, у исто вријеме нашу радост ушљед побједе, чији плод, ваљда, нико неће смјети дирати, а камо ли га одузети.

Скадар је пао! магијска је реченица која опаја данашња покољења и која ће бити једна од важних побуда за давно изграђивање идеала српског народа. И ми немамо довољно ријечи да одамо своје дивљење, своје високо поштовање Шумадији и Зети, које су загрљене стале у смрт да на њој оснују нови живот препорођене и уједињене нације и укажу пут спасења. Преко смрти у живот била је њихова девиза, и оне су нашле живот. Пошљедња етапа у овом побједоносном походу довршена је. Скадар је пао и српски народе радује се и у исто вријеме мисли: да се преко смрти долази животу.

Тегобе положаја

Биоградска „Самоуправа“ пише:

Данашњи политички положај у Јевропи, показује многе тегобе. Ликвидација балканскога проблема увијек је сматрана за тешку и компликовану ствар, и то је и било узрок сталном одгађању рјешења тога проблема у прошлости. Балкански рат дубоко је засјекао у тај проблем, али му није пресекао све тегобе. И јевропска дипломатија мучи се мјесецима око мирна рјешења његова.

За овај мах, главна је тегоба и опасност у питању о Скадру и држању Црне Горе. Несумњиво је, да Јевропа неће да ратује због питања о Скадру. И разилажења у погледима на ово питање између Црне Горе и Аустро-Угарске, чине у овај мах главну опасност за одржање мира. Уз гледиште Аустро-Угарске стоји једногласна одлука великих сила; уз гледиште Црне Горе факт, да је она освојила Ска-

дар, и да га држи у својим рукама. Јевропа је вољна да награди предусретљивост Црне Горе територијалним и финансијским компензацијама.

У случају да не буде те предусретљивости, Аустро-Угарска ће, и без овлашћења Јевропе, ући у Црну Гору и Арбанију, а за њом ће несумњиво ући у Арбанију и војска Италије. Како ће се догађаји даље развијати, тешко је предвидјети: у њима, свакојачко, може бити извор многих опасности и тешких искушења за Црну Гору и остале балканске државе.

У таквим погодбама, ствар је обичне увиђавности за мјеродавне кругове у Црној Гори, да се приклоне пред приликама које су недољиве, и да приме, за своју Отаџбину, користи које јој се нуде, и које су јој тако потребне. У озбиљним и судбоносним приликама умјети наћи најбољи пут, исто је тако велика и важна ствар, као и храброст у рату. На увиђавност и родољубље јуначкога Краља братске нам Црне Горе и његових савјетника рачунамо, када се надамо да ће они узети и моћи да нађу тај пут.

Шта даље?

Новосадски „Браник“ на уводном мјесту излаже:

Ако се у пуном обиму обистини да Краљ Никола, по савјету Русије, Француске и Србије хоће да напусти Скадар уз земљишне одштете, то би ово заиста значило да је Црна Гора постала жртва за европски мир.

Даје се замислити, како би морало бити Краљу Николи, како Црногорцима, кад би морали ту жртву пријети, па и Србији би морала обухватити највећа жалост, што је она баш као најрођенија Црној Гори морала дати савјет, да Краљ Никола напусти Скадар.

То напуштање Скадра тако је нешто жалосно, да се једва у том можемо разазнати и да не можемо вјеровати у ту вијест.

Мјесецима крвавили се храбри синови Црне Горе. Стогинама и хиљадама погинуло је око Скадра. Нечувени су то били бојеви на Тарабошу, Бардањолу и Брдици, па кад Црна Гора уз помоћ Србије једва дође до своје цијељи и освоји Скадар, ево да европска дипломатија том честитом народу одузима за пра' Бога тај крвави Скадар. Оне небројене црногорске породице, које су изгубиле своје хранитеље, које су изгубиле своје најрођеније, што плачу данас за својим најрођенијим, али уједно могу плакати за худом срећом српскога народа.

Али шта је могао учинити краљ свога народа, Краљ Никола? Он се борио, и није се уморио, и био је приправан да се и даље бори. Али чему ти напори, кад није искључена могућност да под бољим околностима ипак Скадар опет остане српски и кад у овај мах Црна Гора може да добије оно, што заступа вриједност Скадра. Ако Црна Гора, мјесто саме вароши Скадра, добије све плодно поље око Скадра, добија све Скадарско Језеро са Бојаном, није ли то онда оно, што замјењује саме зидине Скадра?

Црна Гора у својим страшним бојевима око Скадра готово да је изнемогла. Па последице страшнога рата због Скадра, да опет пође у још страшнији рат? Мајушна Црна Гора да ратује са једном европском велесилом, која има готово десет пута више војника него Црна Гора становника, и то да улази у рат, кад је остављена од читавога свијета? Русија, у коју се Црна Гора уздала, повјерила је вођење своје политике врло невјештим рукама. Велика, моћна Русија постала је бојажљива, да не наруши европски мир. Руска дипломатија, није ни толико вјештине показала, да задобије своје савезнике за безусловну заштиту својих савезника на Балкану, а балкански савез опет није одлучно стао уз Црну Гору. Бугарска и Грчка чиниле се готово невјеште према оном, што се догађало око Скадра. Је ли при тим околностима чудо, да је Краљ Никола дошао у најнезгоднији положај? Али је бар казао Европи, што је знао казати. Дипломатска нота Црне Горе велесилама управо је класична. Рјетко је да из које дипломатске канцеларије такав изврсан спис изашао. Једне чешке новине кажу, да је то најлепша пјесма Краља Николе, пуна реалности.

Сад настаје питање, шта даље? Хоће ли и може ли бити сагласности између велесила због општег Црног Гори? Хоће ли наша монархија пристати на то, да Црна Гора добије такву штету, која би замењивала вриједност самога Скадра? Хоће ли Црна Гора добити плодно поље око Скадра, све Скадарско Језеро и сву Бојану? Наравно да би све ово ипак остао неки кришеж. Али по себи се натурује питање: да ли та „славна“ амбасадорска реунија у Лондону има праву надлежност да рјешава и оне ствари, које спадају на коначно уређење балканских одношаја, које ће тек установљени мир између балканског савеза и Турске као ратујућим странкама имати регулисати, дакле и начин аутономије Арбаније и њених граници, у које спада и Скадар.

Из досадањег поступка велесила, које су одступиле од обећавања неутралијета према ратујућим странкама, видјети је, да се балкански одношаји тешко дају регулисати, јер чим једна велесила запријети са европским ратом, друге велесиле, да се одржи мир, пристану на све.

Ако данас не буде рата са Црном Гором, то тешко да ће на том проћи, да Краљ Никола уступи Скадар. Изгледа, да нашој монархији није стало толико до Скадра, колико до Арбаније. То није та платонска љубав за Арбанију и за арбански народ. Није Бечу пукло срце за дивље Арнауते и да Арнаути добију своју државу аутономију. Најновији гласови кажују, да наша монархија иде за окупацију Арбаније и да су у погледу већ учињене све војничке припреме и дозначен покретан кредит од 700 милиона круна. Ствар је тиме избила у својој правој боји. Поступак је као и при окупацији Босне и Херцеговине. Но ипак у том има велике разлике.

Од кад је постао сукоб између наше монархије и Црне Горе, бече површе сваки дан наглашавају, да би амбасадорска деунија у Лондону требала да даде Аустро-Угарској и Италији мандат, да оружјем снагом исперејау Црногорце и Краља Николу из Скадра, па се још и то тврди, да је Италија пристала на заједничку акцију са нашом монархијом. Ми то радо вјерујемо. Али та заједница не би била у интересу наше монархије, него баш против наше монархије.

Давно се већ зна, да је Италија, и ако је формално у Тројном Савезу, велика противница наше монахије. Оружање на италијанској граници од стране наше монархије и опет од стране Италије, најјасније показује расположејај двију „савезница“. Италија хоће да себи присвоји оне италијанске крајеве, који су у оквиру наше монархије. То је та ирелдента. Баш неки дан осудише једнога младића од 19 година на многогодишњу тамницу због велеиздаје, што је био прелдентиста. Баш према расположејау Италије против наше монархије јасна је ствар, да би Италија у заједници са нашом монархијом ради Арбаније гледала, да се тако дочепа јужне Арбаније, и зато би Италија била врло опасан савезник наше монархије.

У питању Скадра могла би се употријебити она позната Талеранова изрека: почетак краја. Како Краљ Никола разумијева уступ Скадра и какве он услове ставља за то уступање, то се још не зна. Наша монархија пак са своје стране каже, да неће ни да чује о каквим услови-

ма за накнаду, док Краљ Никола претходно са Црногорцима не остави Скадар. Према томе данас се још ништа не може знати, шта ће бити даље око Скадра и са Арбанијом. Ствари мјесто да се отплијећу, све се више заплећу.

Као припадници ове наше монархије, ми се бојимо да ће по нас најгоре бити.

Двије жртве

Ипак је Скадар пао

У страсну, велику недјељу, кад је сунце топло сијало, али кад су зраци били слаби да ублаже хладноћу скадарске околнине црногорски јунаци јуришали су и полегјели у смрт да осветле црногорско оружје. Повела се борба очајна, топовски пушњи братске српске артиљерије разлијегали су се и страховито јечали, пушчана ватра била је грозна, али су се Црногорци напрегли и освојили на јуриш — Скадар.

Шта су они марили на пуцањ, за пушчани и топовски смртоносни метак, за смрт! Они су јуришали и освојили сва утврђења. И звучи њихових метака, њихових смртних уздаха страховито су звјали и шиштали кроз ваздух далеко, онамо, гдје Срби живе и гдје Србин осјећа.

Ми смо давно чекали на пад Скадра. И у страсну, велику недјељу освојили су храбри Црногорци, послније упорне и ујасне борбе, послније беспримјерног јунаштва, та неосвојиву тврђаву.

Ова ужасна тврђава задала је највише бриге и напора Србима и Црногорцима. Њу је било теже освојити но Једрене. Али се жртве нијесу жалиле, све је то ишло напријед, у сигурну смрт, и Скадар је најзад ипак — пао. Пао је тачно у поноћи. Храброшћу српских јунака, у великим и свијетлим данима освојен је у пркос читаве Европе, јунашвом младих и бујних српских соколова Скадар и, као потоп, разлила се по бедемима Тарабоша и по пољанама Бојане силна крв црногорских и србијанских војника. Весели и пуни поноса, у сред сјајних побједа остале словенске браће на Балкану, дали су Црногорци доказа својим напорима, пожртвовању и јунаштву. На њиховим плећима подмладила се Црна Гора и спремељен је њиховом смрћу преобраја њихове отаџбине. Они су осветљали образ црногорском оружју пред читавим свијетом и пред њима су данас нови, шири и ведрији видјели. Они су зебли од зиме, гладовали, устали и лијегали у мразу и мочару, али су на пошљетку јурнули у смрт и славом и сјајем овјенчали Црну Гору. Скадарски јунаци ступили су не само у Скадар, они су ступили у храм из кога су њихови дједови, њихови оци и њихова браћа изашла надахнута племенитом готовошћу да сваког часа и на сваком мјесту умру за част и величину Србинову. Скадарске јунаке је ова борба очистила од сваког недостојног страха и мекуштва, пред њима је будућност која их мами на велике подвиге и свете жртве. Они су јуришали, летјели у смрт кад је читава Европа устремила се на њих и не марећи за животе, они су постали богаљима, сатарили домове своје и породице и изгинули хиљадама у најљепшим годинама. Дали су своје животе за величину своје отаџбине...

мена, исти појмови само обрнутим редом. И опет комбинације, претпоставке, мјерња висина и т.д. И стратегија се код нас популарисала изразама: доминирање, понови форови, декорисање, хаубице, комора и т. д. и т. д. Фантазија је ужасно радила и стварала страшне слике.

Дани су опет пролазили. Скадар никако да падне. Храбра црногорска војска јуришала је, али Скадар је била тешка гробница српских витезова. То је била гробница, у коју мишљасмо да ће се све српске наде закопати. То је био један страшни маузолеј, коме смо приступали са страхопочињањем и леденим осјећајима. Један са другим ређаху се славни дани српских побједа: Мардари, Мали Нагоричани, Веља Главва, Куманово, Скопље, Охрид, Велес... Све је то дошло као један сан. Те су побједе биле брже и од наших мисли. Ми се нијесмо могли уживети у њима, јер су дошле неочекиване; оне су личиле једном страшном вихору, који јури муњевитом брзином, са са страшном силом обра сав препоне и руши све што му се успротиви. Али Тарабош устремио се као црна оруштина: као тешки камен пао је на наше груди тако, да не можемо више ни дисати.

Пролажаху опет дани и мјесеци. Наш се свијет налазио у некој страшној хипнози, све његове мисли биле су усредоточене на Тарабош. Људи су остављали свој посао, занемаривали своје фамилије а проучавали географске карте и правили стратегичне комбинације са свим оним страшним изразама. И ко је више тих техничко-стратигичких израза умно да сручи, тај је био као неки „специјалиста“ у стратегији.

Кад се чуло да долазе Србијанци и српски брзометни топови клонуле духове од једном обузе нека нада.

„Скадар мора пасти!“ довикивао је комшија комшији, падале су окладе, од жалости се пило јер Србин тражи лијека и разлог жалости и радости — пињу... Европа почела да протестира, али опет сви смо питали: када ће пасти? Нико није питао: хоће ли Скадар остати црногорски?... Нико није питао прије, а не пита ни сада...

Глас народа, глас сина бојјега...

И опет су пролазили дани, стизало на стотине телеграма са плаћеним одговором, бомбардирани

Ох, како је глуп и страхан рат. Али како је кадгод страхан и потребан и за остварење државних идеала и за учвршћивање расе. Шта је биједна смрт, кад се жртвују животи за учвршћивање расе и кад се за народну ствар, са државне идеале гине, кад се ратује за идеју ослобођења и кад се сина смрт на непријатеља! Шта су непрвијене ране кад се сузама и крвљу заливају текловине предака и кад се на сабљи осваја оно што је Србину потребно и повраћа оно што је од давнине његово било. Крст носити — нама је суђено.

Али весело и пуни поноса гледали су Црногорци у смрт и данашња генерација радује се с њима што им је провиђење додјелило срећу да живе у данима великих и сјајних догађаја у којима се челиче мишице и учвршћује дух творца славе и величине Србинове. Смртоносни пламен праха и олова уздигао је Црну Гору и доказао јунаштво данашњег нараштаја. Куцнуо је узвишени час, час великих одлука, час од кога зависи судбина народа пред догађајима.

Куцнуо је час кад мали народи стварају епопеје и када смрћу доказују да имају моћи да живе. Када се сами на својим леђима пењу. Сјени српских херојских предака који из невидљива свијета посматрају догађаје, отворили су поточица очи и показали им пут, отворили им срца, улили полета у дух и позвали их у смрт, у јуначку смрт. Дали су им витештво и поезију да у том предњаче читавој раси, дали су им велико срце и широк ум да прославе себе.

Ми, данашње покољење свједоци смо да се такав народ показао достојан те милости. На јуриш је Скадар освојен и заузета је најзад ипак та ужасна тврђава.

Сад ће зајечати горе од радости, завалиће дубраве и поља, закликтаће соколови сиви! Крила су њихова препуна мртвачијех костију, али они носе гласове побјезде, сјајне побјезде.

Благо покољењу које је то доживјело! Слава црногорским и србијанским војницима, скадарским налим херојима што су пролили крв за Скадар! Али, не они нијесу пролили крв само за тврђаву Скадар, они су гинули и улетјели у смрт за велику и свијетлу идеју, за сјај и величину Србинову. Кроз топлоту те проливане крви изродиће се нов нараштај, из костију палих јунака, заносних хероја, из те борбе, из тог јуриша, из тог налета људи који су својим трудима крчили пут слободи и ослобођењу и својим тјелесима, поситјаним по пољанама и бедемима око Скадра, ставили српску славу и српско јунаштво у ред првих међу првима.

Из њихове главе лопи крв и клизи низ лице и врло, али над њима, над тим великим уначима клечи данас читав српски род и нахваћеним очима од радости за побједом и тугом за изгнулом браћом брише крв и везује у срцу и души сваки завој од крвавих рана.

Ко може притиснути срце да лакше куца и зануштити уста да не кликну:

Слава вам скадарски јунаци!

Ви сте коначно остварили наш кроз вјекове снијевани и опјевани идеал.

Друга жртва

О одступању Скадра великим силама читамо:

нас на телефону, кладило се у дане, када ће пасти, остављао се посао, занемаривала фамилија, ноћу обилазиле каване више него икада. И увијек они исти рецитатив, када ће пасти Скадар!

Ја сам гледао сељаке, гледао сам израз њихова бола, видео сам манифестацију једне велике народне мисли...

Телефон је непрестано радио.

— Хало.

Хало.

— „Овдје Столац, Мостар и т. д.

— Јели пао Скадар?

„Није!“

Зврц...

Зврц, зврц, телефон се одрне а нама ужасно тешко при души. Плаћени одговори и брдо црвених цедуља нагомилало се на нашем уредничком асталу. Људи су се опет кладили, узимали географске карте, употребљавали стране техничке изразе, мјерили висину брда и штудирало ко „доминира“... Опет страшно чакане, које је изгледало као вјечност. Пала је Јањина, пала су и Једрене, а нама некако жао. Мјесто да се радујемо, ми се осјећамо к'о увијејени у нашем националном егонзму. Чудновато? Или зар под Једренима није било више српске војске него под несавладивим Тарабошем? Или зар и Једрене није велика српска побједа? Али то нам је изгледало, као ствар која мора бити, као нешто природно. Наше мисли, наши осјећаји опет су били код Скадра.

Када смо прије три недјеље добили телеграм нашег одличног извјештача г. Јаше Томића, да су српске војске заузеле два дијела Тарабоша, онда је чежња постала врхунац, који се не да описати. Ми смо морали формално бјежати не само из уредништва, него и са сокака.

— Је ли пао Садар?... Ово је био поздрав, ко нује ове ријечи изговорно, читао си му их у очима. Други дан нема вијести. Чекамо цијелу ноћ у уредништву, (наш се најмлађи сарадник чак и завадио с цуром, јер због иншпекције није могао да дође на састанак!) гости непрестано долазе, један те исти разговор се води... Чекају се сати, броје се минути...

Трећег дана до четири сата по подне ништа. Очајаваше прелази границе, људи тврде да су

Кад је требало да се поднесе неизмјерна жртва у крви и људима Црна Гора својим херојским подвигом показала је да стоји на висини свога позива. То је са много више жртве посљедочила и сада када је цијела Европа устала са захтевом да крваво плаћени Скадар одступити великим силама.

Ненадмашна у прегалаштву, покакала се узорна и у тренутку када се требала воља Европе саслгшати.

Двије тешке жртве. Не зна се која је од које већа и која Црну Гору праве узорније.

Слава погинулим херојима око Скадра, али и част мудрим прегоацима у поносној Црној Гори, који најтежу и највећу жртву прилажу на жртвеник општег добра и од Европе жељеног мира.

Црна Гора је својим херојским подвизима одвајале, али је овом сада извојила.

Црна Гора напушта Скадар

О одступању Скадра великим силама, „Дибровник“ овако разлаже:

Кад се је састала пошљедња сједница посланика у Лондону, опет се нашла пред новом ситуацијом, која је учинила да се мало лакше одахне у досадашњој тешкој и загушљивој атмосфери. Предсједник конференције јавно је посланицима, да је добио сигурне вијести, да је Краљ Никола спреман да се повуче из Скадра. Ова предсједничкова изјава изазвала је сензацију, али она која умирује.

И доиста изјава коју је предсједник конференције учинио, одговарала је потпуно истини. На Цетину се одржало државно вијеће, које је озбиљно претресало данашњи положај створен са падом Скадра. Треба имати на уму, да Скадар није пао у руке Црногорцима у руке ни какав дар, нити се је до њега тако лако дошло. Свака стопа око њега напопљена је јуначке црногорске крви.

Ако је освојен, освојен је под скупу цијену, која пред праведности не заслужује, да се онако скупоцјени плод не ужива. Али су прилике такве, да се понекада мора раставити и с оним што је уз цијену крви стечено и без чега је тешко и замишљати свој животни опстанак. С тога је и разумљива сва она неугодност и тежина када се мора одрећи онога ради чега је пролило толико крви док се је било стакло. И Краљ Никола и његови храбри Црногорци ето остављају Скадар али га се не одричу. Одржали су ријеч: *Скадар или смрт!* па ипак га напуштају. Зашто?

Не ради Краљ Никола то с тога што се је он пренао силе која га је ради Скадра окружила, та је иста сила стајала и онда, када јој је он у очи пркосио не заустављајући се под зидинама тврдог Тарабоша, већ налијетајући док га није освојио. Не оставља он Скадра под притиском разбора који њима влада у овим тешким приликама. Није му баш угодно да слуша глас памети и здзелог размисљања, али му се као паметан ипак одазивље. Да га разбор у овоме неугодном кораку води, то можемо најбоље да схватимо ми овамо, који смо крв исте крви, браћа по језику и имену са оним јуначким синовима који нијесу пред читавом Европом узмакли а да не изврше своју заклетву: *Скадар или смрт!* А при-

својим очима гледали телеграме, обмањују себе и то тако, да они сами вјерују у те измишљене вијести. Никад боље прилике за проучавање гомила. Каване опет пуне. У друштву се најбоље дијели жалост и радост.

Има већ три недјеље да се осјећа нека малаксалост духова, која већ граничи са страшном резигнацијом, нарочито од пошљедњег јуриша, када су хребри Црногорци дошли до под сами врх страшног Тарабоша. Али опет се умјешала — дипломатија... Одне страшне ријечи Србин има највише зорта. „За“ у „дипломатија“ значи једно те исто што и одузимање оног што је српско. Нама Србима та дипломатија није никада ништа дала. Напротив, она је нама највећа маћеха. Непрестано долажаху све црњи гласови. Најприје флотна демонстрација, па глас да ће Србија повући војску с Тарабоша и да ће се покорити воли — дипломатије... Опет једно страшно разочарење завлада у нашем друштву. Можда најстрашније у цијелом овом питању.

Тарабош се бомбардира! гласи најновији јучерашњи телеграм нашег ратног извјештача г. Јаше Томића, коме се данас вјерује у Босни као у Свето Писмо. „Кад Јаша Томић каже, онда је истина, само њему можемо вјеровати!“ Овако резонује од јуче наша чаршија. Телеграми с плаћеним црвеним цедуљама, које сталдоше за петнајест дана, опет се гомулају, телефон из провинције (Столац је одио рекорд!) опет ради, људи узимају дрхљући новине у руке (одма траже „крупна слова“), „Поздравителство“ опет прјети опасност да га са свим нестане с лица земље, страни војничко технички изрази опет су на дневном реду а и окладе већ падају...

„Нека Скадар падне, па и не припао Црној Гори!“ Ово је пошљедњи билтен народне душе која још увијек, дрхти, стрепи, која чека и која се — нада...

„Српска Ријеч“.

К.

ПОДЛИСТАК

Скадар и Босна

— Јели Скадар пао?... То је узвик, који се непрестано шири по Сарајеву и по цијелој Босни и Херцеговини за оно седам мјесеци. У пошљедње вријеме ово питање замијенило је готово и поздрав?

— Није још!...

Био је стереотипни одговор. Одговор пун очајања. Из наших груди отимао се дубок уздах, нека необична топлина прожимала је наше груди, ми смо осјећали оно што нијесмо могли ријечима да изразимо.

— А када ће пасти?...

И опет једна дуга страшна пауза. Као тешка мора пала је на наше узбуктане груди ова страшна мисао. Нарочито ми новинари страдали смо у овом времену као нико наш.

Људи су од нас просто тражили и захтијевали да им јавимо пад Тарабоша и Скадра. Они су читали, управ гутали „Српску Ријеч“, они су нас дневно по стотину пута бомбардирали телеграмима из провинције, наш телефон радио је као никада до тада, црвене цедуље с питањем и плаћеним одговором гомилале су се на нашем уредничком асталу страшним питањем: „Јели пао Скадар?...“ Ма смо у почетку одговарали није још, послније смо чекали, а на крају и нијесмо више одговарали.

Људи су читали наш лист, али ипак с неком болном резигнацијом слијегали раменима, када би прочитали лист.

„Нема ништа ново!“ то је значило: Скадар још није пао. И опет она страшна пауза, досадна и вјечна. Људи чаршијали, који нијесу погледали у географску карту од четвртог разреда основне школе, доватилише географске атласе. У њиховим мислима ређаху се непрестано као у неком календоскопу имена: Тарабош, Бардањол, Брдица, Скадар, Бојана и опет иста и-

лике су се тако развиле, да смо се и ми овамо нашли оружјем о рамену, које је имало да просипље једну те исту братску и рођену крв. Разбор Краља Никола је то је све спречио и ми му остајемо захвални и схваћамо његово велико дјело у овим тешким моментима, када је тешко показати племенитост и у исто вријеме прогутати онако велику неугодност.

Краљ Никола се је на муци показао јунаком, а Европа нека сада размишља.

Борци за аутономију Арбаније

Пријед мало дана донијела је бечка „Zeit“ чланак под насловом „Албански шовинизам“. Овај врло zgodни чланак приказује нам вјерно задане расположење неких бечких аристократских кругова. Из тог чланка преносимо неке пасусе:

„Сада влада у нашим горњим регионима једна врст албанског шовинизма. Ц. к. или ц. и к. чиновник и патриота срећом је иначе поштеђен од шовинизма. Он не може да осјећа шовинизма једне од народности која живи у Аустро-Угарској, јер се он као аустријски чиновник и патриот у народносном питању обвезао да ће бити објективан или, како што се каже „без рода“; аустријски шовинизам не може постојати, јер Аустрија није никаква народност. Али, шовизма мора бити. Кад га има код других, не смијемо га се ни ми одрећи. И, нађен је. То је арбански шовинизам, кога ц. к. или ц. и к. чиновник и патриот цијени да смије прихватити. Арбанија је одједном постала идеал и питање наше части. Стари, измоддени хеморидарци, отупљене аристократске незналице, направиле од њега ствар свога срца. У њиховим очима слободно је мирно грдити и поживљивати сваку народност која у Аустро-Угарској живи, цвати и напредује, а нарочито наше Србе; — само се не смије ни једне рђаве ријечи казати против Арбаније, која већ двије хиљаде година живи, а да се не развија, коју страног господство угњетава а да га се не може ослободити, само против ове фосилне Арбаније не смије се ништа рђаво казати. „Неваљала је једна нација“ и т. д., и ми имамо да све наше поставимо за част једне туђе нације, албанске, наш новац на стотине милиона, наше војнике на стотине хиљада“.

Карактеристичан рефлекс тог истог расположења, на то примјењује дубровачки лист „Црв. Хрватска“ налазимо у прогласу одбора за унапређење Албаније. У овом се прогласу под опреном хуманитарности тјера политичка пропаганда и хушка се на народе, којима имају толико своје браће у овој држави. Ми се не бисмо осврћали на тај проглас, да су га потписали само „измоддени хеморидарци“ и „отупљене аристократске незналице“, како их „Цајт“ називље, уз злогласног баруна Хлумецког. Ми упозоравамо на то, да тај проглас носи потписе и ове двојице: Гувернер Земаљске Банке за Босну и Херцеговину барун Питнер и предсједник аустр. Лојда Др. Дершата. Нека наша јавност зна какове пријатеље има у тим друштвима, која живе од зараде с нашим народом, па нека се према томе и влада. Било би већ вријеме, да са нашим противницима поступамо како заслужују. У томе прогласу одбор заговара државну независност Албаније, позивајући се на гесло „Балкан балканским народима“, које је, како се у прогласу вели, постало лозинком Европе (послије status quo!). Проглас даље тражи, да се помогне оним, којим кад отеште оружје, окротно им убијају жене и дјецу, изгорише села, опљенише цркве и угњетавају слободу савјести они, те су се латили оружја, да тобоже избева кршћане од турског јарма, мјесто чега за Арбанасе поставише најгоре ропство... и т. д. проглас наставља у оваквом тону.

Да раскринкамо „хуманитарност“ ових шовиниста, доносимо овдје, што је један од највећих бораца за аутономију писао о Албанији и њеној аутономији пред самих пет година. Бечка „Arbeiter Zeitung“ напомиње нам ово и пише: К најближњим викацима за „аутономном Албанијом“ припада г. Леополд Хлумецки, којему је сад главни посао одушевљење за „аутономну Албанију“. Ми смо већ упозорили на то, да је арбанаско занесенаштво код г. Хлумецког веома новог датума. Данас хоћемо пак, да томе придодасмо један нови доказ. Исти овај Хлумецки, који је слободну и јаку аутономну Албанију уздигао и ставио је упоред аустријској државној нужди, објелоданио је у „Osterreichische Rundschau“ један чланак у вријеме хашке конференције септембра 1907, којим је подвргао најстрожој критици меморандум, што га је изишо у Хагу један арбанаски комите. Г. је Хлумецки тада писао и тврдио од ријечи до ријечи ово:

Када год се власти у Европи састану да вијећају, Арбанаси подигну свој глас

и ту же се на неправду и насиље турске управе, те на лоше познавање њиховог права на самосталност. Дакако да они, који се овако ту же и говоре, нијесу Арбанаси из Арбаније; то су готово само они Арбанаси, који живе у иноземству и који су се одавна отуђили својој домовини. Тако се само да разјаснити, што и меморандум, који је био поднесен хашкој конференцији, описује тако фантастично и неистинито прилике у Арбанији... Или су пак можда ови Арбанаси из Лондона, Брисела, Египта и Костанце открили, једну нову Арбанију за коју Европа до сада није знала?

У овоме се меморандуму дава истини наивно и безобразно плушка за плушком. У Арбанији, класичној земљи вјерске и конфесионалне мржње, која сваки час доводи до крвавих сукоба — имаду да остану непознати вјерски ратови! Православни, католици и муслимани Арбанаси, бију међу собом такав бој да до крвавијех не би могла да досијеги нити највећа разна мржња, а меморандум говори о њима, да су мирни, сложни и свијесни своје народности! Арбанас је до сада крваво одбацио сваки јошвишај државног ауторитета, те је сачувао земљу ујасно стање које иде тако далеко да се турски функционери једва усуђују ступити на арбанаско тло. Зашто остају и даље у овом дивљем барбаризму?

Зашто се још увијек ори пуцања пушача у арбанаским брдима? Још никад ниједан Арбанас, који је у свијету постао богат човек, није се сјетио своје биједне домовине, па да је основао једну добротворну школу, једну школу, кокову уставу у сврху подисања културе, — Барун Шлумеску овако закључује: „Нека се Арбанаси не даду завести мамљењем ставновитих себичних туђих кругова: Аутономија би била данас и у скоро вријеме гроб њихове слободе. Најприје се мора за неколико деценија радити на подизању културе. Арбанас мора да научи појмове о праву и закону, мора се привикнути на то, да има једна боља призивна молба од његове пушке. Најприје мора да он људски живот више цијени, да научи цијенити творну снагу и рад за заједничку корист, мора напакон да буде одгојен до цивилизованог човјека, те да га се учини приступачнијом уз културу и изобразбу“.

Ево, овако је писао барун Хлумецки о Албанији пред самих 5 година!! Бечка „Arbeiter Zeitung“ о овоме пише: „Овако зар изгледа та Албанија за коју смо ми жртвовали на хиљаде миљуна! Зар су овакови ти Арбанаси, које хоће да нам уз срце приљубе као предстражу Аустрије и цивилизоване Европе на Балкану! Исто тако ових дана француска D. Illustration доноси чланак америкашког новинара г. Paul Scott Nowger, у којему објективни Американец разложи о незрелости Арбанаса за аутономију.“

Ванредно стање у Босни

У пошљедњем смо броју донијели кратку вијест о прогласу ванредног стања у Босни. Сарајевска „Српска Ријеч“ доноси о томе ово:

Данас је издао поглавар земаљске владе Поттиорек наредбе, којима се изводи изнимно стање у Босни и Херцеговини.

Све ове наредбе издане су на основу царског овлашћења. Овакве изнимне одредбе смију се у смислу § 20. Устава издати само у случају рата, као и онда када се непосредно очекују ратна предузећа и коначно у случају немира или велеиздајничких потхвата.

Тим изнимним одредбама укинута су ове уставне слободе:

1.) Право збора и договора. Састанци се никакви не смију без знања и одобрења полиције одржавати. На црквене скупштине не смију се без дозволе полиције одржавати. Ко прекрши ову наредбу казни се глобом до 2000 круна.

2.) Право слободног кретања. Сваки иноземац мора имати пасош, а домаћи или држављани Аустро-Угарске монархије кад-год и куд-год путују морају имати ма какви исправу, којом се могу легитимирати. Сваки гост, па ма и најближи рођак, мора по станодавцу бити пријављен те и пут, на који ће кренути.

Војне и политичке власти могу ограничити слободу кретања.

Распуштена су два српска друштва а обустављен је рад „Просвјета“ и „Привреда“.

3.) Свако оружје има се предати у року од три дана, па макар и власник имао и дозволу до сада за ношење.

4.) Уводе се војни судови над грађанским лицима за све злочине и преступке, који су управљени против државе, против владара те против јавног мира и реда. Уједно се укидају и присједници код казних судова, а полиција и војне власти смију и без судске одредбе предузимати претечајне.

5.) Штампa је ограничена у главном у толико, да је ни један периодички штампани спис не смије издавати него између 12 сати у подне до 9 сати у вечер. Не смије се назначити лист, као друго издање, нити се смије оставити бијели простор. Не види се из наредбе, да ли ће запљене вршити редовити судови или војни. Судовање припада војним судовима, али запљевивање изгледа, као да ће се вршити радовитим грађанским судовима.

6.) Писмовна тајна се укида, те су власти не само овлашћене него и дужне сваку сумњиву пошиљку зауставити и прегледати.

7.) Исто су тако подвргнути контроли сви брзојави и телефонски разговори.

8.) Голубови листоноше смију се само дозволом војног надзорника у Сарајеву држати.

У кратко смо изнијели садржај изнимних одредаба. Нама је данас немогуће упуштати се у оцјену истих, али један искрен савјет дајемо нашем свијету, а тај је да се држи закона, да што мање говори и да обавља мирно и озбиљно своје дневне послове.

Времена су озбиљна и тешка, зато се треба грезјено држати суда хладног разбора. Све је на свијету пролазно, све се мијења и пролази па тек ће и ово изнимно стање проћи. Дотле душу у се!

Распуштена су ова друштва:

Сва гимнастичка, пјевачка, музичка и стручна друштва социјалних демократа заједно са савезима.

Све српске народне организације.

Сва српска соколска друштва заједно са друштвом „Душан Силини“, „Обилић“ и са српском соколском жупом“.

Сва друштва „Побратимства“ и „Трезвјеност“ заједно са савезима.

„Удружење српско-православног свештенства у Босне и Херцеговине“.

„Друштво Светога Саве“ у Рељеву.

„Типографско друштво“ у Сарајеву.

„Српско учитељско удружење за Босну и Херцеговину“.

„Српско дилетанско позориште у Сарајеву“

„Српска сарајевска трговачка омладина“.

„Српско тамбурашко друштво Југовић“ у Сарајеву.

„Српско Коло“ у Сарајеву.

„Српски клуб“ у Сарајеву.

До даље се одредбе обуставља рад ових друштава:

„Просвјета“ са свим мјесним удружењима.

„Савез добротворних задруга Српкиња за Босну и Херцеговину са свим мјесним удружењима“.

Сва „српска занатлијска удружења“ у земљи.

„Привреда“ са свим окружним одборима.

Сва српска пјевачка и забавна друштва и читаонице.

Све друштвене организације намјештенника босанско-херцеговачких земаљских жељезница са свима мјесним удружењима

Је ли устав још на снази?

Под овим насловом „Народни Лист“ у бр. 32. доноси чланак из кога преносимо неке пасусе:

Нека вас не зачути горњи наслов. Појаве, које нам се дневно пред очима развијају, овлаштује нас на тај упит. Ми морамо да запитамо, нека се ствари рашчисте.

Неки дан смо јавили наредбе разних ц. к. ког. поглавства, којима се у Далмацији забрањује кићење заставама и савговима, развијетљивање прозора, итд.

Затим су слиједила разна прогонства у Сплиту и Дубровнику, гдје су поједици ради поклеча „Живоно црногорски Скадар“, или „Живоно балкански савез“, или што сличног, били осуђени по Баховој патенти на 14 дана затвора и сувише предани судској власти, да поступа против њима по § 305 К. З.

Јавили смо такођер, да је за суђење госп. начелнику Сплита В. Каталинићу, оптужену ради демонстрације у Сплиту (увијек еластични § 305), делегиран суд у Целовцу, што је очит знак, да се нема поуздања у праведност судца у Далмацији, а има и у њемачке судце у Целовцу!

Јавили смо и осуду ц. к. суд. савјетника Грисогона, који је био суђен на премјештај за то што је прочитао на једној скупштини за „Црвени Крст“ умјерену пјесму за словенску браћу на Балкану. Државни надобвјетник тражио је дапаче свом жестином; да га се ради тога свргне са службе!

Дознајемо пак нове ствари: да је у Дубровнику суспендирин од биљезинства, очитом повриједом закона, маркис Луко Бона, јер је и против њему упућена истрага ради говора на митингу у Дубровнику..

А што да кажемо о поступку са г. Јовом Перовићем у Дубровнику? Његов се отац доселио у Дубровник из Херцего-

вине. Госп. Јово Перовић родио се у Дубровнику и ту је боравио већ 49 година. Он је свршени правник и посједник. Ових дана добио је налог, да мора кроз 3 дана оставити земље заступане на царев вијећу. Зашто? То никоју, изван полиције, није познато, јер је у мотивацији само речено: „ради јавног реда“. Он се је утекао на намјесништво, али му је уток одбивен и он мора да сели из свог родног мјеста.

Из Дубровника нам јављају, да нема скоро дана, а да није мирно грађанство било како провоцирано и у напад доведено. Сама опћина дубровачка била је приморана обратити се земаљском одбору, да ју узме у заштиту против пресијања војничке власти у њезин дјелокруг.

Сенсацију пак изазивље окружница, коју је ових дана управо земаљски одбор опћинама по Далмацији.

Јасно је, да је „надлежна страна, коју спомиње окружница земаљ. одбора, само ц. к. намјесништво.

Сад ми питамо, како се ово становиште ц. к. владе слаже с оним познатим приопћењем „Смотре“ пригодом распуста опћина Сплита и Шибеника: да „влада пријазно прати изјаве и исказе симпатије нашега народа у Далмацији према народима, који на бојиштима своју крв лију за слободу, за политику и привредну самосталност своје браће“.

Ми не знамо, какав је то критериј, какова је то логика: да ће се манифестације против Црне Горе сматрати „демонстрацијама против властите државе“!! Ко нама може да крати, да својој браћи у Црној Гори изразујемо сву своју симпатију, своје удивљење ради њиховог јуначког држања и своју жељу, да њихови надчовјечни напори уроде добрим плодом? Тиме што ми почињемо против властите државе?

Ми смо чак дубоко увјерени, да оно, што данас чини наша дипломатија, далеко је више на штету ове државе него ли наши платонични излијеви братских симпатија. За интересе наше државе било би далеко пробитачније, да она задобије љубав и наклоност балканских Славена него ли да Арбанија добије Скадар.

Или наша влада мисли, да ће оваквим полицијним мјерама угушити глас народа, да не одјекује споља несугласје Славена са официјелном политиком коју воде бечки и пештански државници? То су само обмане, јер се споља зна, како Славени Аустро-Угарске монархије мисле. Јесу ли бечки државници читали Пиново чланак у „Revue des deux mondes“? Читају ли уопште што пише француска и енглеска штампа? Истина се не да прикрити Баховом патентом од год. 1854!

Ми за то, свијесни својих права, која нам устав у овој монархији даје, просвједујемо против обнови Метернихова система и захтевамо, да се глас Славена ове монархије уважи, а не да се полицијним средствима затире. Тражимо, да се поштују одредбе уставних закона од год. 1867.

Најновије вијести

Берлин, 28. априла. — Јагов ће по свој прилици посјетити Бертолда идуће недјеље у Бечу.

Атина, 28. априла. — Атинска Агенција овлашћена је да демантира злонамјерну и лажну вијест пуштену у штампи, од стране арбанаских изасланика у Лондону, који су изјавили Греју да Грци принуђавају Арбанасе из јужне Арбаније да траже сједињење са Грчком. Ти исти изасланици су изјавили да су 70 били стријељани, а то је таква клевета да није потребно ни побијати је.

Цариград, 28. априла. — Транспорт трупа Цавид паше и Есад паше отпочеће кроз два три дана.

Софија, 28. априла. — На сјеверо истоку од Правишта полу чету бугарску нападе грчке трупе. Инсиденат је свршен. У састављеном записнику грчки је официр признао своју кривицу. Јуче се догодио ново слични догађај у Елеутери гдје су Грци отворили паљбу на Бугаре. Исход судара још је непознат.

Биоград, 29. априла. — Данас је Скупштина одложила своје сједнице до 22. маја. Њен предсједник Николић одлази сјутра као изасланик Србије на конференцији у Лондону. Нова телефонска линија Биоград — Скопље биће отворена кроз два три дана. Линије које везују

Биоград са варошима у ново заузетим мјестима, биће довршене кроз један мјесец.

Цариград, 29. априла. — Ушљед пуштених вијести да је Србија у питању подјеле земљишта између Србије и Бугарске усвојила тачку гледишта Бугарске у смислу арбитраже, из надлежних кругова се изјављује, да је тај начин гледишта нетачан, јер у садањем моменту мање се тиче арбитраже него више прегледа уговора, јер у току рата збиле су се промјене у равнотежи војних сила, које принуђавају Србију да захтијева преглед уговора.

Атина, 30. априла. — Одговор савезника предан је представницима велесила и њиме се вели: Савезници су примили саопштење велесила од 18. априла у коме исте понављају да не усвајају резерве односно разграничења Арбаније и односно острва. Владе савезничке ипак не могу вјеровати, да ће им се у предложеном посредовању одређи расправа питања њихових животних интереса а која потиче из побједоносног и ослобођивачког рата. Међутим разлика двију тачака гледишта не могу зауставити преговоре у погледу закључења мира и савезници су спремни да обуставе непријатељства и означују Лондон као мјесто састанка конференције. Грчка одређује за пуномоћника Сукулидиса, Генадиса и Страјта.

Софија, 30. априла. — Одговор савезника предан је данас.

Биоград, 30. априла. — Влада је предала велесилама одговор сличан оном који је предан у Атини и Софији. — Скупштина је изабрала Станоја Вукчевића за предсједника на мјесто Стојковића који је дао оставку. Скупштина је одложена до 23. маја.

Цариград, 30. априла. — Преговори односно транспорта турских трупа из Арбаније довршени су. Транспорт ће се извршити посредством отоманских параброда. Трупе Есад паше укрцаће се у Драчу, а оне Али Ризе и Цавидове у Валони.

Бриндизи, 30. априла. — Мехмед паша, министар војни привремене арбанаске владе приспио је овдје из Валоне.

Софија, 30. априла. Влада је овластила посланика у Лондону Маџарова да потпише прелиминаре мира. Данев и Теодоров отпутоваће један за Лондон, други за Париз.

Софија, 30. априла. — Бивши посланик у Цариграду Сарафов отпутоваће у Атину да заједнички са тамошњим бугарским послаником преговара о разграничењу бугарско-грчком.

Рим, 30. априла. — „Трибуна“ доноси из Скадра, да су се синоћ више одјељења иностраних мрнара искрцала у Сан Ђовани ди Медуа и да се та колона међународна очекује вечерас или сјутра у Скадар.

Атина, 30. априла. — Диадок Ђорђе отпутовао је за Солун, одакле ће отићи за Битољ, Коницу, Аргирокастро и Јањину.

Сплет, 30. априла. — Енглески министар Асквит Черчил приспио је на Јахту.

Солун, 30. априла. — „Рајтер“ јавља, да се војни воз бугарски на линији пут Дрме сломио са 25 вагона пуних војника бугарских, од којих је 150 војника погинуло, а 200 рањено. Власти бугарске наредиле су јуче затварање порта Кавале.

Цариград, 30. априла. — Изасланство јерменско предало је јуче великом везиру дуг меморандум, у коме се оплакује жалосно стање Јерменије и тражи се хитно предузимање успјешних мјера, иначе би могле потећи непоправиме несреће. Велики везир је обећао да ће предузети мјере.

Будимпешта, 1. маја. — Кореспонденција јавља, да ће сјутра бити конференција заједничких министара аустро-угарских ради расправљања о смањењу бројног стања трупа, пошто то дозвољава садања политичка ситуација.

Рим, 1. маја. — „Стефани“ јавља, да се у Сан Ђовани ди Медуа чине припреме ради искрцавања међународне колоне од хиљаду војника, која ће поћи сјутра да заузме Скадар. Енглески адмирал Бурнеј отпутовао је у Дубровник ради конференсија са првим лордом адмиралитета.

Софија, 1. маја. — Гешов је изјавио у Собрању да пошто се ситуација земље није измијенила, то не може дати обећану изјаву односно владине политике. Затим је прочитао указ којим се затварају сједнице. Према званичним подацима бугарски губитци у рату јесу шљедећи: 330 официра и 29711 војника погинуло, 950 официра и 52550 војника рањено, осим тога има их 3193 ишчезли. Бугарска Агенција јавља: Непрекидно наступање грчких трупа у округу Правишта, који су раније били посједи Бугари произвело је серију инцидентата, којима се утврдило да је покрет грчких трупа имао за објектив заузимање Правишта, Лефтере и осталих стратегијских тачака. Инциденти су били одвећ жестоки код моста Волшишта и Лефтере, гдје су Грци, добивши помоћ, отворили формални бој. Бугари у почетку нијесу одговарали на паљбу Грка. Губитци су непознати. Влада је наредила свом посланику у Атини да протестује противу држања грчких трупа, да треба да се поведе истрага, кривци казне и да се предузму мјере, како се не би слично поновило.

Биоград, 1. маја. — Министарски савјет, који је био синоћ хитно сазван, трајао је неколико сати. „Политика“ наводи да је расправљао о спору бугарско-српском.

Биоград, 1. маја. — Министарски савјет, који је био синоћ хитно сазван, трајао је неколико сати. „Политика“ наводи да је расправљао о спору бугарско-српском.

Из народа

† Мило Андрић Радоман
Пишу нам с Љуботиња:
18. марта о. год. при јуришу на Тарабош, погинуо је и седамдесетогодишњи старац Мило Андрић Радоман. Покојни Мило рођен је године 1843. на Њиве у Љуботињу. Усташке 1875. године није

могао своје срцу одољети а да оружјем у руци не притече у помоћ нашој браћи у Херцеговини, која су била устала, да се ослободе турског ропства; гдје се показао врло храбар. Ратне 1876. и 77. године учествовао је у свима бојевима свога багалиона, гдје је такођер био увјек у првим редовима, те је за његове ратне заслуге био и одликован челичним Ђорђевићским Крстом, храбром медаљом и многим другим одличницама; а у својем племену био је од свакога цијењен и поштован.

У септембру прошле године, када је Турској објављен рат, покојни Мило и ако под теретом толиких година као младић похитао је да пушком у руци и својим ратним искуством допринесе ослобођењу и оног дијела српског народа, ком је био још у ропским ланцима. Мило билаше чути доброга старину, гдје млађе поучава, како се треба жртвовати за Краља и Отаџбину, говорећи да је сада за то најљепши моменат, а Тарабош најзгодније мјесто.

Кад су му на његова честа тражења обећали, да ће носити бомбу, био је особито весео и расположен, знајући да ће тиме сачувати млађи живот, који је отаџбини много потребитији, и 18. марта о. г. при јуришу на тарабошка утврђења, посећи бомбу паде смртно погођен; мало прије њега погине и његов петнајестогодишњи син Иво, који је као непунољетан често пута од својих старјешина био одвраћан од војске, тим прије што су имали тешку фамилију; но све то није помогло, јер свом млађаном срцу није могао одољети а да не буде у бојним редовима.

У томе боју пало је њихових рођака мртвих и рањених 15, међу којима је погинуо у првом реду на самом непријатељском шанцу и Перо Милов Радоман.

Почивајте мирно јунаци на Тарабошу, ви сте се Краљу Господару и Отаџбини достојно одужили!
Слава Вам!

Племеник.

Дневник

Предаја Скадра. Данас послјија подне у два сата ушле су трупе међународне флоте у Скадар и предузеле управу у њему. У свему је ушло хиљаду војника од свију трупа великих сила, заступљених у флотној демонстрацији. У то исто вријеме дигнута је и блокада наше обале.

Црногорска Банка у Скадру. Овијех дана основана је у Скадру филијала Црногорске Банке. Ради овога су у Скадар били нарочито отпутовали предсједник овог нашег новонапог завода г. Вуко Вулећ и директор г. Дим. Богојевић, гдје се још баве. Они су тамо са првацима свију конфесија држали скуп и том приликом дониили одлуку о оснивању ове филијале. У управу су ушли најугледнији људи свију трију вјероисповијести.

За Црвени Крст. Г. Марко Велимировић, трговац из Подгорице, приложио је Црвеноме Крсту суму од перпера 120, коју му је комисија за процјену реквирираних кућа за болнице Црвеног Крста била одредила као накнаду за кирију и оштеће.

Управа Црвеног Крста топло захваљује г. Велимировићу на његовом дару, а ми бисмо жељели да се и други наши имућни људи на њега угледају.

И СКАДАР ЈЕ ПАО...

И Скадар је пао ко јабука златна,
И тешка се магла са огромна платна,
Дубока и нема, спуштена ко мора
Са језера биатна, диже у врх гора;

И ведро и светло, без нега и бора,
Топло, српско, сунце, оглас лепших зора
На видик се попе; док бронзана клатна
Потресају ваздух с Авале и Вратна.

Као из тамнице роб, презрен и мали,
Кад раскине ланце и на свјетлост стане,
Што би дане хтио нове и бескрајне,

Тако се до неба, ко големи вали,
Из веселих срца један узвик дло:
И Скадар је пао! И Скадар је пао!

М. П. Стефановић.

ЦРНОГОРЦУ

(Глоса.)

Црногорче, царе мали,
Ко те овдје још не хвали,
Мачем бијеш, мачем сјечеш,
Мачем себи благо течеши!

Бранко.

Многи тражећ' пуну славу
У срању су амбиз пали,
Тебе слава сама тражи,
Црногорче, царе мали!

Ти слободу тамо штитиш
На врлету камивали;
Ко ти зато име не зна,
Ко те овдје још не хвали!

Народи се журе мети,
А ти леташ да претечеш;
Кад слобода зајавише
Мачем бијеш, мачем сјечеш?

Сретна мајка што те роди,
Сретан народ што те има,
Мачем себи, — ал' не себи
Благо течеши нама свијма!

Илустрована ратна хроника 1877.

Змај Ј.

НАШ ЈЕ СКАДАР

Наш је Скадар! то престоље,
Некадање равне Зете;
А ко има право боље,
Нека поље своје чете.

Амо гдје 'но топи јече,
Амо гдје се и крв лије
Нека види како сјече
Ханџар, како л' пушка бије.

Наш је Скадар! — мора бити,
То су били наши шанци,
И наш ће се барјак вити
На скадарској грудобрани.

Скадар пуштит' Србин неће,
Из крвавих својих шака,
Па ко хоће нек нам креће
Да бој бије из пушака.

Наш је Скадар! сада више
Па што хоће двије владе,
У Беч нико и не дише,
У Рим нико нема наде.

Наш је Скадар! и сва пола,
Срб одавно за њим жеља,
Па на њему од покоља
Пали људи, жене, дјеца.
Трешњево, 1. априла 1913 г.

Симо Ђ. Кривокапић

Изашао је из штампе:

ЗБОРНИК

СУДСКИХ ЗАКОНА, НАРЕДБА И МЕЂУНАРОДНИХ
УГОВОРА ПО СУДСКОЈ СТРУЦИ
ЗА

КРАЉЕВИНУ ЦРНУ ГОРУ

СЛУЖБЕНО ИЗДАЊЕ
КРАЉ. МИНИСТАРСТВА ПРАВДЕ

КЊИГА II.

Зборник обухвата вријеме од
18. октобра 1798. до 25. фебруара
1910 године.

Може се добити код Управе Државне Штампарије на Цетињу. Цијена Перп. 4.

П. п. бр. 23. — 50

Црногорска Банка издаје под
најам од 20
јуна сав други спрат свога здања
са свима припадностима.

За услове обратити се истој.

Пп бр. 5, 1,5

ЦЕНТРАЛА:
ТРЕБИЊЕ (Херцеговина)

ТРАВУНИЈА

ФИЛИЈАЛА:
ГРУЖ (Далмација)

трговачко, индустријско, отпремачко, комисионо и агентурно дионичарско друштво.

Велико складиште сваковрсног пилааног дрва: дасана, мурала, јеловог, пињевог, храстовог, буновог, сировог и нуханог. Паркета букова и храстова.

греда тесаних сваке димензије, горивог дрва и енглешког каменог угљена.

из 1911. год.
П. п. бр. 39. 51—54

Све уз врло умјерене дневне цијене.

Штампа Кр. Ц. Државне Штампарије

Власник и одговорни уредник адомир Кривокапић Орлински